

1

W-81

23 JUN 2000

156

ԱՏՐՊԱՏ

Մ Ա Ր Ա Ս Պ Ա Ն Տ Ա Յ

ԱՆԴԱՐՁ

Թարգմանեց
ի Պահլավ բնագրէն
Հանդերձ Տանօրոշքամբք

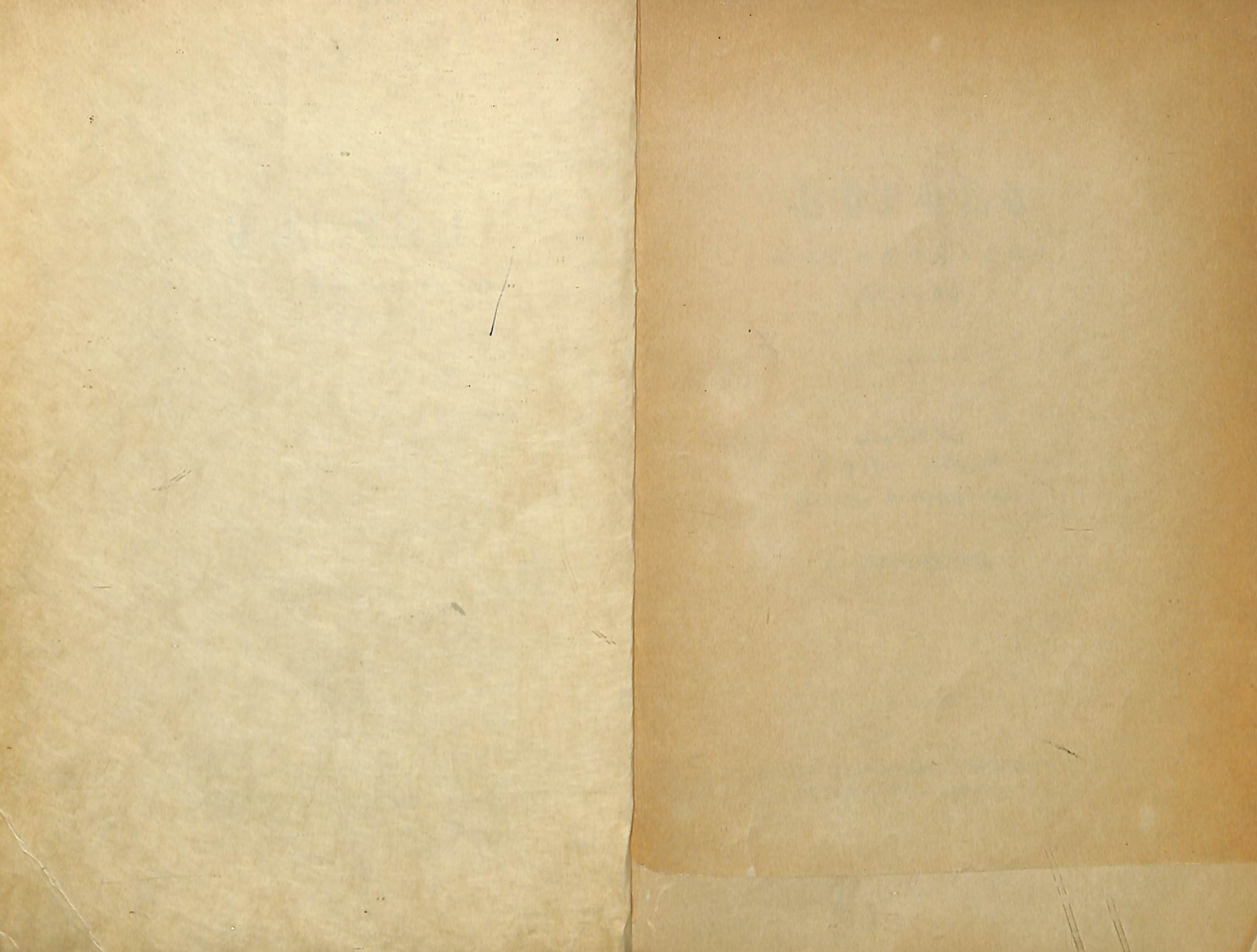
Յ. ԹԻՐԵԱՅԵԱՆ

1909

ՆԻԻ ԵՐԻՔ

Արար Գրադրական Ընկերութիւն

1
Կ-81

Ա Տ Ր Պ Ա Տ

Մ Ա Ր Ա Ս Պ Ա Ն Տ Ա Յ

Ա Ն Դ Ա Ր Ձ

Թարգմանեց

Ի Պահլաւ բնագրէն

Հանդերձ ճանօրոշեամբք

Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

1909

ՆԻԻ ԵՐԲ

Արարս Տպագրական Ընկերութիւն

229 Իսդ 29 Բորդ Փողոց

[illegible]

6354-57

2. Դ. զարուհ (Յ.Ք.) երկրորդ կիսուն (350), եզնիկէն (440)
զրեթէ զար մ'առաջ:

դուեցան և ճշգուեցան բոլոր սրբազան մատենաները, մերժուեցաւ Մանիի աղանգը որ Արտաշիր Ա. ի օրով երեցած էր և նոր փայլով պայծառացաւ Մահաբատի¹ եւ Զարդուշտի վեհ-Դեհնը, աւելի լայն եւ թոյլատու սկզբունքներով և հայեացքներով,² ինչպէս կը տեսնենք Յազկերտ Բ. ի վզուրկ Հրամանատարին, Միհր-Ներսէի հրովարտակէն զոր պահած են մեզ մեր երանաշնորհ նախնիք Ղազար փարպեցի և Եղիշէ եւ որ անգնահատելի գանձ մը համարուած է այսօր յաշս եւրոպացի գիտնոց:

Ատրպատէն մեծահատոր գրքեր չունինք, գուցէ կորսուած լինին, բացի այս հակիրճ խրատականէն որ մեծ յարգ կը վայելէ պահլաւ մատենագրութեան մէջ և որ այլ և այլ եւրոպական լեզուներով թարգմանուած է:

Առաջին հնագոյն ձեռագիրը որ գտնուած է, որոյ

1. Մահաբատը mithique անձնաւորութիւն մ'է որոյ ոչ գոյութեան և ոչ ժամանակին վրայ որոշ բան մը կը գիտցուի: Պարսկական աւանդութիւնը ցեղագատական Հարստութեանց Ա. շրջանին առաջին հիմնադիրը կը դնէ զայն, անդրպատական խորագոյն խաւերու մէջ սուղեւով (Կարնամակ 73): Իսկ Զարդուշտը, որոյ մասին ալ ոչ նուազ անհաստատ են պատմագէտք, ու մանց մինչև իսկ ուրանալով անոր գոյութիւնը, կը կարծուի սոսիւրբար թէ Փիշտատեան Գուշտասպայ (Վշտասպ) օրով կ'ապրէր, նախ քան զհիմնարկութիւն ի Կիւրոսէ՝ Աքեմենեան Պետութեան, ոչ նուազ քան 1200 տարի նախ քան զՔրիստոս:

2. Ազգուելով անշուշտ մինչև աստիճան մը, Քրիստոնէութենէն որ սկսած էր արդէն ծաւալիլ և զօրանալ:

մի օրինակն ալ, երեւի, Միւնիխի մատենագարանին մէջն է, գրուած կը կարծուի վերջին Յազկերտի վերջին տարիներու մօտ, այսինքն 651 թուականներուն, ասկէ գրեթէ 1258 տարի առաջ:

Ատրպատի առաջին տպագրութիւնը եղաւ Պոմպայ, Հրպետ Շէհրիար-Ջի Տատապհայի ձեռամբ, 1869 ին, Կուզերաթ թարգմանութեամբ առնթեր:

Յետոյ մի երկրորդ տպագրութիւն երեցաւ ի ձեռն Դաստուր Փեշութան-Բահրամ-Ջի-Սանջանայի, Կուզերաթ և անգղերէն թարգմանութիւններով:

Սոյն մեր օրինակը երրորդ տպագրութիւնն է, կարծենք, որ կատարուած է ի ձեռն Դաստուրան-Դաստուր Խօտաեար-Շահրիարի, հանգերձ զենդ ձայնադրութեամբ և փարսի թարգմանութեամբ, ի պէտս Զրադաշտեան ուսանողաց, ինչպէս զեկուցած ենք Կարնամակի նախաբանին մէջ:

Այս օրինակին եւ առաջնորդին հետեւելով է որ մենք մեր թարգմանութիւնը կատարեցինք Պարսկաստան և լուսաբանելի կէտերուն վրայ կարծիքներ փոխանակեցինք նոյն ինքն խօտաեարին հետ, ի Շիրազ, երբ նա Հնդկաստանէն իւր բնագաւառը Եզտ կը դառնար:

Մեր այս նոր աշխատութեան ուղղութեանը մասին նոր ըսելիք մը չունինք, այն է ինչ որ Կարնամակին մէջ գծած և հետեւած ենք: Մեր կէտ նպատակին է Պարսապահլաւ և հայ լեզուաց արհեսակցութիւնն ի յայտ ածել, նոյն հասարակ եզրները հանելով իրարու դիմաց, եթէ կան լեզուին մէջ, իսկ եթէ չկան յօրին-

ուած, յօրինել, եթէ տարերքը և օրինակները կան:

Նմանութիւն կամ նոյնութիւնները աւելի բացու-
րոշ ընծայելու համար, բարեկամաց ոմանց թելադրու-
թեան տեսալով, նոյն երկբարբառիկ եզրները ընդգը-
ծել որոշեցինք, բայց դիտել կուտանք որ այն ընդ-
գըծեալները բոլոր հայապարսիկ գանձը չեն ներկայա-
ցըներ. եթէ այսպէս ընէինք, գոնէ կէսէն աւելին կար-
ծենք թէ պիտի պահլաւանար. օրինակին մէջ գտնու-
ած հասարակ բառերը միայն գործածեցինք, իսկ ուր
ուրեք որ օրինակին մէջ արամական տարրով մը ան-
ցած է, ունենալով հանդերձ պահլաւական համարժէք
ձայնը, մենք զայն չնշանակեցինք և հայ սովորական բա-
ռը միայն գործածեցինք այն տեղ:

Թէ որչափ հիմնաւոր, ստոյգ կամ ստուգամբ ճ են
մեր հայեացքները այս հանդիպադրութեանց մէջ,
այս համառօտութեան սահմանէն դուրս է ասկէց աւե-
լի ծանրանալ անոնց վրայ: Վերլուծական մի այլ աշ-
խատութեան մէջ զոր յամաց հետէ ձեռնարկած ենք
պատրաստել, առիթ ունենանք թերեւ աւելի ընդար-
ձակօրէն խօսելու այդ բոլորին վրայ:

Վերջացնելու համար ըսենք թէ եւրոպական
թարգմանութիւններէն մենք միայն երկուքը տեսանք,
Բելճիայի գիտնական Փրօֆ. Հաուէզլին գաղղերէնը և
Դաստուր փեշութանի անգղերէնը որոնց բաղդատաւ
կան գլխաւոր կէտերն ալ նշանակեցինք առ տեղեւ:

Այս բաղդատութիւնը վերին աստիճանի չահեկան
երեցաւ մեզ, օրինակաց տարբերութիւնները մատնա-
նշելով հանդերձ, ի վեր հանելով մանաւանդ հայ լեզ-

ուի առաւելութիւնը և անմրցելի յարմարութիւնը ա-
րեւելեայ և ի մասնաւորի պարսիկ գանձերու փոխադ-
րութեան:

Եւրոպացին, որչափ ալ գերածայրեալ լինի գի-
տութեամբ եւ հմտութեամբ, կը տեսնենք որ դարձ-
եալ բան մը կը պակսի իրեն, իշրացումը (assimila-
tion): Համարձակութիւն է թէև, բայց կրնանք վըս-
տահաբար ըսել թէ Սրեկեքը արեւելքցին միայն կը
հասկնայ և կ'ըմբռնէ և ալ կը ցոլացնէ, եթէ մանա-
ւանդ հայ լեզու մըն ալ ունի ձեռքը՝ միջոց և գործի:

Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

1 Մայիս 1909

Նիւ Եօրք.

ԱՏՐՊԱՏ — ՄԵՀՐԱՍՊԱՆՏԱՅ

Ա Ն Դ Ա Ր Զ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ԱՅՍ (է) Անդարձ (ա) Անշշուկ — Ռուսան (բ)

ԱՏՐՊԱՏ — ՄԵՀՐԱՍՊԱՆՏԻ

Ա.

1 Այս յայտնի¹ (է) որ Ատրպատը իւրագաւտ² (դ) որդի չունէր. հուակ ուրեմն Աստուծոյ ապաւանտանեցաւ:³

Շատ չանցաւ Ատրպատին որդի մի եղաւ զոր, Զարդուշտ-Սփիտմանի (պէս) բարեհնմ (դ) (տեսնելով),⁴ Զարդուշտ անուանեց և ըսաւ. — «Արի, որդեակ իմ, որ քեզ հրահանեց հաւնոգեմ:⁵ (ե)

ա. Փեշութան կը յաւելու «և հրահանգ»:

բ. Անմահ հոգի (Տէս Կարնամակ եր. 70 և 133):

դ. Իւրածին:

դ. Բարեբարոյ, ուղղաբարոյ = درست خيم (حيم կամ خيم)

հիմ = բարք): Այս արմատը տուած է մեր «դժխեմ»-ը և «խոհեմ» որոյ հետևողութեամբ կազմեցինք այս «բարեհեմ»-ը պարսկահայ հասարակ եզրը երևցնելու համար:

ե. Աւանդեմ, ուսուցանեմ:

2. Որդեակ իմ, բարեհնաւ (ա) լեր եւ մի փաստընդաւ,⁶ (բ) քանզի մարդիկ մինչև յաշտեան ծամանակ չեն կեար,⁷ եւ մարդոս համար՝ ինչ որ հանդերձեւոյն կը հայի վայելչագոյն⁸ է:

3. Անցածը մոռցիր և այն որ (դեռ) եկած չէ, (աւտոր համար) հոգ վիշտ մի կրեր:⁹

4. Իշխան և սարտար մարդու հետ վեա և վստահ¹⁰ մի վարուիր:

5. Ինչ որ քեզ համար անբարի է՝ դու ալ ուրիշի մի աներ:

6. Մեծաւորներու և բարեկամներու հետ համաձայն գնա:

7. Անձդ ծառայութեամբ մարդու մի ապապաւրեր:¹¹ (դ)

8. Ով որ քեզի հետ ցաւմամբ¹² և քիւնով կը վարուի՝ անկէ հեռի կաց:

9. Միշտ և յամենայն ժամ յոյսդ Աստուծոյ վրայ դիր և զնա քեզ բարեկամ ըրէ որ քեզ շահաւէտ լինի:

10. Աստուծոյ եւ հրեշտակաց մասին ջերմեռանդ եւ կեանապապար (դ) լեր:

11. Կանանց գաղտնիք մի բանար:

12. Ինչ որ կը լսես՝ լսէ,¹³ բայց մի տարածեր:

13. Կինդ և զաւակդ անհրահանգ մի ձգեր, որպէս զի (ապա) հոգ և ծանր վիշտ չկրես և չփաշտամանես:

ա. Բարեխոհ:

բ. Զարախոհ,

դ. Մի ենթարկեր:

դ. Անձնուէր:

14. Անճահ մի խնդար:
 15. Յետոյ և յառաջ՝ պատասխանող¹⁵ պայմանաւ (ա)
 տուր:
 16. Բնաւ ոչ ոքի մի ախտաւար: (բ)

Բ.

17. Գծակահ (գ) մարդու հետ համարող (դ) մի լինիր:
 18. Յատկոտ մարդու հետ համառահ մի լինիր:
 19. Շողմոգ մարդու հետ մի համախոհիր:
 20. Շատ ընչաւէտ մարդու հետ համխոր (ե) մի լինիր:
 21. Արբեցող մարդու հետ համխոր մի լինիր:
 22. Վատգոհար և վատատոհմ մարդու հետ աշանդ
 մի տար առնել, վանդի ծանր վաշխ պարտ է
 տալ և յարաժամ՝ դրանդ շուրջը կը դեգերի եւ
 հանապազ դրանդ քով պատգամներ (զ) կը դնէ եւ
 քեզ անկէ մեծ գեւակ կը հասնի:
 23. Դժակն¹³ մարդու օգնութեան մի դիմեր:
 24. Նախանձոտ մարդու ինչք մի ցուցներ:
 25. Մեծամեծաց առջի սուտ վճիռ (է) մի տար:

ա. Չափելով կշռելով:

բ. Մի ծաղրեր:

գ. Խակ, անգէտ (Տէն Արնամակ, եր. 58):

դ. Ընկեր, զովող, խորհրդակից:

ե. Սեղանակից:

զ. Լրտես:

է. Բան, վկայութիւն:

26. Քառ և դրոշման մարդու խօսքին ականջ մի կախեր:
 27. Մարդ որ պատուհասեալ¹⁷ յառկալութեամբ մի
 վարուի:
 28. Ոչրուի¹⁸ հետ պայքար մի մղեր:
 29. Մարդ մի գանակոծեր:
 30. Գառնու (ա) համար մի կազիր:
 31. Աղատերես, (բ) կարակահ, (գ) խելացի և խոհեմ¹⁹
 մարդու հետ համխոր (դ) և մտերիմ՝ լիւր:
 32. Պատերազմի մէջ ծանր բեռ ունենալէ շատ զգու-
 շացիր:²⁰
 33. Քննաւոր հզօր մարդէ հեռի կայ:
 34. Գպիր մարդու հետ մի թշնամանար:
 35. Լեզուազար մարդու զաղտնիքդ մի բանար:
 36. Գիտուն մարդը յարգէ, անկէ բան հարցնէր եւ
 բաժը լսէ:
 37. Բնաւ ումեք սուտ մի խօսիր:²¹
 38. Ամհնալ չգիտցող մարդէ բան մի առնիր:
 39. Աչազահ (ե) մարդու մօտ գրաւ մի դնիր:²²
 40. Ոչ իրաւի ոչ սուտի, բնաւ մի երդնուր:²³
 41. Եթէ տուն տեղ լինել կամիս, նախ ապրուստդ²⁴
 ապահովէ: (զ)
 42. Քո կինդ դու ինքդ գտիր:

ա. Բարձ, պաշտօն, տեղ:

բ. Անկեղծ, անհեղ, հակառէ բաց:

գ. Բանդէտ, բանիմաց:

դ. Համ և փութէն (արմատ փութի ի) խօսակից լինել:

ե. Աչքը չվերցնող: Նախանձոտ:

զ. Տառարար. «մէջ տեղ բեր»:

43. Եթէ կարողութիւն ունենաս, նախ ջուր և վարուցանի յուռթի գետին գնէ, վասնզի, եթէ քերք ալ չտայ, քոշնր²⁵ տեղը կը մնայ:
44. Որչափ որ կրնաս, խօսքով մարդ մի վիրաւորեր:
45. Մարդոց քէն կապել և զեան հասցնել մի ջանար:
46. Հարստութենէդ կրցածիդ չափ առաւոտոքիւն ըրէ:
47. Բնաւ մարդ վրիպելո՞ւ (խաբելու) ետեւ մի լինիր որ դու ալ շատ ցաւ չ'կրես:
48. Առաջաւոր պատուաւոր մարդը մեծարէ եւ անոր խօսքը ընդունէ:
49. Ազգականներէդ եւ բարեկամներէդ զատ ուրիշէ փոխ մի առներ:
50. Ամօթխած կինը յարգէ եւ զայն ամուսնացուր խելացի և բանգէտ մարդու հետ, զի խելացի և բանգէտ մարդը այնպէս է որպէս երկիր բարի զոր տոհմաւորելո՞ւ (ա) գոշնակ գոշնակ քարիքներ անկէ կը քաղեն:
51. Աշխարախօս լեր:
52. Առանց անդաձելո՞ւ (բ) սոհոշն (գ) մի խօսիր:
53. Առանց (օրինական) ձեակերպութեան՝ (մարդու) փոխ մի տար:
54. Խելացի և ամօթխած կինը սիրէ և կին առ:
55. Խոհեմ, ուղղամիտ և կարակաւն մարդը, եթէ շատ ալ չքաւոր լինի, փեսայ ընդունէ, (քանզի) Աս-

ա. Բնագրին «տ ո հ մ»ը պահելու համար այսպէս դրինք

«սերմանել» ի մտք:

բ. Խորհելու (Հ. 2, Ծան.):

գ. Խօսք:

տուծմէ կողքայ անոր հարստութիւն:

56. Մեծ տարիք ունեցող²⁶ մարդը մի ախտաւար, (ա) վասնզի դու ալ պիտի ծերանաս:
57. Յանցաւոր բարձրատոհման մարդը զնդան մի դներ: Ընտրեալ և վզոքի և ոշիւմ մարդը քան տի զնդանայան կարգէ:

Գ.

58. Եթէ որդի ունենաս, մատաղ հասակէն դպրաստան տուր քանզի դպրոսնիւն աչաց ռոշնոքիւն է:
59. Կծու խօսքը շրջանկաւորութեամբ խօսէ, քանզի խօսք կայ որ խօսիլը լաւ է. և կայ ալ որ՝ լռելը. և այն որ լռելի (է), լաւագոյն (է) քան զայն որ խօսելի (է):²⁷
60. Ռաստաւոհոշն²⁸ մարդը պատգամներ ըրէ:
61. Ստորին մարդը ստոշար(բ) մի գիտնար եւ վաւերական(գ) մարդը իւր արժանեաց համեմատ պատուէ:²⁹
62. Ճարպոյ (դ) խօսէ:
63. Ճարպախօս լեր:
64. Բարի խորհուրդներ ունեցիր:
65. Ինքզինքդ մի գովեր թէ բարեգործ ես:³⁰
66. Մեծամեծաց եւ իշխանաւորաց առջեւ յանցաւոր մի լինիր:

ա. Մի ծաղրեր: - բ. Վատահելի: - գ. Արժանահաւատ: -
դ. Օծուն, համեղ:

67. Մեծաւոր (ա) և բարի մարդէ առնուի (բ) հարցոյդ:
 68. Գող մարդուն հետ տուրիաւ մի ընէր, խախտաւ
 համարէ այնպիսիները:
 69. Դժոխքի երկիւղը (միտք բերելով) պատուհասե-
 լո՞ւ (դ) մէջ շրջանկաւոր (դ) լիւր:
 70. Ամէն մարդու (և) ամէն բանի վստաւ (ե) և վստաւ
 մի լինիր:

Դ.

71. Բարեհրաւան³¹ (դ) լիւր որ բարեհաւիճ լինիս:
 72. Ապաւնաւ լիւր որ ապերկիւղ լինիս:
 73. Սպաստար (է) լիւր որ բարեաց արժանի լինիս:
 74. Անկեղծ լիւր որ վաշերակաւ (ը) լինիս:³²
 75. Ռատուտնուն³³ լիւր որ առուար (թ) լինիս:
 76. Խոնարհամիտ լիւր որ բարեկամ՝ շատ ունենաս:
 77. Բարեկամ՝ շատ ունեցիր որ խորշով³⁴ (ժ) լինիս:
 78. Խորշով լիւր որ բարեկեաց լինիս:
 79. Բարեբաստ և դեմասէր լիւր որ առար լինիս:
 80. Խղճափորձ³⁵ (ժա) լիւր որ արքայութեան (ժառանգ-
 դորդ) լինիս:
 81. Առատատուր լիւր որ գերեզմանիկ³⁶ (ժբ) լինիս:

ա. Տարիքոտ: — բ. Խորհուրդ: — գ. Մարդ պատժելու մէջ:
 դ. Չափաւոր: — ե. Խիզախ, յանդուգն: — զ. Տուած հրա-
 մաններուդ մէջ արդար: — է. Երախտագէտ: — ը. Ար-
 ժանահաւատ: — թ. Հաստատուն, անստան: — ժ. Բա-
 րիանուն, բարեհամբու: — ժա. Խղճահար: — ժբ. Եր-
 կինքի արժանանաս:

Ե.

82. Ուրիշի կինը մի վրիպեր (ա) որ հոգւոյդ մեծ վը-
 նաս կը լինի:
 83. Մնարգ և ապաշնորհ³⁷ մարդու երես մի տար,
 զի ապաստանող (բ) չլինիր:
 84. Ցաւմանք և քեկով հոգիդ մի նուաստացներ:
 85. Եթէ (դէպ լինի որ) գործես և խօսիս, ձարպով (դ)
 և խոնարհութեամբ³⁸ վարուէ՛, քանզի խոնարհե-
 լով քամակդ չկտորիր և ձարպով խօսելով բերա-
 նըդ չհոտիր:
 86. Դո՛ւ զէմքով խօսքի մի սկսիր:
 87. Եթէ հաւգաման (ք) նստիս,³⁹ (դ) դժակահ (ե) մար-
 դու քով մի նստիր որ (դու ալ) դժակահ չկար-
 ծուիս:
 88. Հաւգամանի մէջ, ուր որ ալ նստիս, վերերը մի
 ընտրեր, որ քեզ այն տեղէն չվերցնեն եւ ցած
 քշեն:
 89. Աշխարհի ընչից և հարստութեան մի վստահիր,
 քանզի աշխարհիս ինչքը և ստացուածքը այնգոյն
 հաւնայնակ (են) զիգոյն (դ) թուոն որ այս դրախ-
 տէն (է) այն դրախտին վրայ կը թառի և ոչ միոյն
 վրայ չկենար:
 90. Հանդէպ հօրդ և մօրդ անհաճոտ և հըւ և հրա-

ա. Գլխէ մի՛ հաներ: — բ. Երախտագէտ: — գ. Քաղցր լեզ-
 ուաւ: — դ. Ակումբ, ժողով (انجمن) ե. Տխմար, ա-
 պիմակ: — զ. Այնպէս . . . որպէս: — է. Նստո:

մանանասաց լեր, զի մարդ որու հայրը և մայրը կենդանի են,⁴⁰ այն համայնակ (է) զիգոն առիւծ յանտառի (որ) բնաւ ուստեք երկիւղ չունի և այն որ հայր և մայր չունի այն համայնակ է զիգոն այրի կին զոր կը կողոպտեն եւ ինք բան մը չը կրնար ընել և ամենուն քով նա անարդ համարուած է:

91. Աղլիկը խելացի և բանգէտ մարդու տուր, քան զի խելացի և բանգէտ մարդը այն համայնակ է զիգոն բարի գետին որ, երբ տոնմ(ա) ընդունի բազում արդիւնք կը բերէ:

2.

92. Եթէ կը ցանկաս որ բնաւ ումեք բշխամանք(բ) չը լսես, դու ալ բնաւ ումեք բշխամանք⁴¹ մի գներ:
93. Թռչնոյ և լեզուազար մի լինիր, վասնզի թռչնոյ և լեզուազար մարդը այն համայնակ (է) զիգոն կըրակ անտառը ինկած որ համակ թռչուն և ձուկ⁴² կ'այրէ, ևս և գազանները:
94. Այն մարդու հետ որմէ իւր հայրը մայրը վշտացած եւ դժգոհ են⁴³ համար(ա) մի լինիր որպէս զի դատի, գոշար(ա) չմատնուիս և մարդ քեզի բարեկամ և պաշտպան չգտնուի:

ա. սերմ: - բ. شام: - գ. Համարուեստ: - դ. Հոկազ, կսիւ, նեղութիւն:

95. Վատ նեկգով⁴⁴(ա) և ամօթով հոգիդ դժոխքի մի ապսպարեր:
96. Երկդիմի խօսք մի խօսիր:
97. Հանգամանի մէջ, տեղ որ որոնես, դրոշմի մօտ մի նստիր, որ քեզ բազում վիշտ չպատճառէ:

է:

98. Թեթևոտն լեր որ ռոշնակն⁴⁵ լինիս:
99. Վաղայարոյց լեր որ յաջողկար լինիս:
100. Հին բշխամին նոր բարեկամ մի ըներ, քանզի հին բշխամին այն համայնակ (է) զիգոն մար(բ) սեւաւ որ հարիւր տարի քեկը չմոռնար:
101. Հին բարեկամը նոր բարեկամ ըրէ, քանզի հին բարեկամը այնգոյն համայնակ (է) զիգոյն հին գինի որ որչափ հնանայ այնչափ ախորժահամ և արքայաժայել կը լինի:
102. Աստուծոյ փառք տուր եւ սիրտդ անդորր պահէ որ Աստուած աւելցնէ քու յաջողութդ:
105. Դեհպետ մարդը մի անարգեր քանզի քաղաքին պահապանն են անոնք և աշխարհայնոց մեծ բաւիք կը հասցնեն:

ա. Ահհամարձակութիւն, անտեղի ամէկոտութիւն:
բ. 0ձ:

Բ.

104. Եւ քեզ ասեմ, որդեակ իմ, որ գերագոյն բարի, մարդու համար, խրատ (իմաստութիւն է), վաւրն զի եթէ, փարգաւտ, (ա) հարստութիւնը կորսուի կամ պաճարը սատկի, սակայն խրատը կը մնայ:
105. Դեմը հաստատուն պահէ, քանզի (դեմ) գիտութիւնը հաճոյք մեծ է եւ (միանգամայն) մեծագոյն յոյս երանաւէտ կենաց:
106. Յարաժամ հողոյդ համար մտածէ:
107. Մնունի (համբաւի) համար գործդ (վաստակդ) մի վտանգեր:
108. Ձեռքդ գողութենէ եւ սուքդ անգործութենէ եւ միտքդ ապառնում (բ) խորհուրդներէ հեռի պահէ, վաստանդի ով որ բարի կը գործէ պատիւ (դ) կընդունի եւ ան որ վնաս (դ) կը գործէ պատուհաս (ե) կընդունի:
109. Ով որ իր թշնամոյն հօր կը փորէ, ինք մէջը կ'իյնայ:
110. Բարի մարդը երջանիկ կը լինի, իսկ չարը մեծ վիշտ եւ անդուն կ'ունենայ:
111. Մանկամարդ կնոջ հետ ամուսնացիր:
112. Գինի պայմանաւ (դ) խմէ քանզի ով որ գինի

ա. Աստուած մի՛ արասցէ, մի՛ գուցէ:

բ. Բնագիրը اوارون اوارون

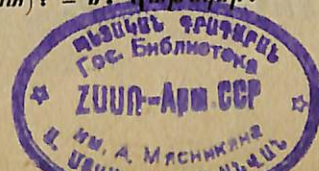
գ. Հոս վարձ կը նշանակէ:

դ. Մեղք, յանցանք:

ե. Պատիւ: - գ. Չափով:

- ա(ն)պայման (ա) խմէ՝ բազմադիմի վնասներ անկէ յառաջ կուգայ:
113. Որչափ ալ քաջ մարթով⁴⁶ (բ) լինիս, շուտ շուտ ձեռքդ մարի մի զարներ որ քեզ չխաճնէ (խայթէ) եւ տեղն ի տեղը (խկոյն) չմեռնիս:
114. Եթէ իսկ քաջ լողալ գիտնաս, շուտ շուտ ստամբակ (դ) ջուրերը մի մտներ որ առ տեղեալ չմեռնիս:
115. Ոչ մէկ կերպով ուխտադրուծ մի լինիր որ քեզ անարգ վիճակ չհասնի:
116. Ուրիշի ստացուածքը մի կապտեր եւ քուկինիդ խառնէր, քանզի քու ունեցածդ (ալ) անտես եւ անյայտ կը լինի, նաեւ այն ինչքը որ դուն քու աշխատանքովդ վաստկած չես, եթէ քուկինիդ հետ խառնես . . . :⁴⁷
117. . . . մի ուրախանար, վասնզի մարդ այնգունակ է զիգուն տիկ պատուոյց, (դ) երբ պատը դուրս ելլէ, մէջը բան չմնար:
118. Մարդիկ անգոյն հաւայնակ զիգոյն (երեխայ) յիրիտրակ (ե) որ, ինչ ունակութիւն որ ստացած է՝ կը պահէ:

ա. Բնագիրը ապտուման: Հին տը երբեմն մնացած է մեր մեջ, (գոր օրինակ պատկեր), երբեմն թեթեցած 'ի յ, գոր օրինակ պատման = պայման: - բ. Օձի թովիչ: - գ. Հաղթ, մեծազանգուած: - դ. Պատ = փուք (պատիպատ): - ե. Կաթնիկեր:

Թ.

119. Անհումայ օրը գինի խմէ և ուրախութիւն ըրէ:
 120. Բահման օրը պատուառ(ա) և ձաւնակ նոր պատ-
 մուռէ: (բ)
 121. Արտաշահիչո(դ) օրը կրակատուն այցելէ:
 122. Շահբիվար օրը ուրախ լեր:
 123. Սպանդարամետ օրը գետինը վարդէ: (դ)
 124. Խորդաս(ե) օրը ջուր հանէ:
 125. Ամրդաս օրը դար ու դրախտ տնկէ:
 126. Դեպատր օրը սար լուս և մազ և եղունգ վիրաւ:
 127. Ատր օրը ռահ գնա և միս մի եփեր, զի վնաս(դ)
 մեծ կը լինի:
 128. Աբան օրը ջրէ ժուժկալէ եւ ջուրը մի տանջեր:
 129. Հոշ օրը կոտակը(ե) դպրատուն խրկէ որ դպիր
 և իմաստուն լինի:
 130. Մահ(իկ) (ը) օրը գինի խմէ եւ բարեկամաց հետ
 զուարճացիր և Լուին-Տիրոջմէ խնդրուածք ըրէ:
 131. Տիր օրը կոտակը նետաձգութեան և նոշարդի⁴⁸(թ)
 և սուրամարտքեան(ժ) հրելուակէ: (ժա)

ա. Պատատ հոս ընդհանուր առմամբ ու է հանդերձ կը
 նշանակէ: - բ. Հագիր: - գ. Այս է նաև մեր Ար-
 տաշատի: - դ. Հերկէ: - ե. Արնայինք հայացի
 ձայնով Հրատատ ալ ըսել ըստ օրինակի Տըրդա-
 տի և Միհրդատի: - զ. Վնասը միշտ մեղք
 և յանցանք նշանակութեամբ առնուած է:

է. Մանուկը: - ը. Լուին: - թ. Կոխ: - ժ. Չիտար-
 ժութիւն: - ժա. Խրկէ:

132. Գուշ օրը հորթի խնամ տար և եղը վարի վար-
 ժեցուր:
 133. Դեմետր⁴⁹ օրը սար լուս, մազ և եղունգ վիրաւ
 և որթէն խաղող քաղէ և կարասը(ա) լից որպէս
 զի լաւ լինի:
 134. Միւր օրը եթէ մէկէ մը զրկանք կրած ես, Միւրին
 դէմը կաց ու դատար(բ) խնդրէ եւ լաց և պա-
 շառէ:
 135. Սրուշ օրը Սուրբ Սրուշէն հոգւոյդ ազատութիւն
 խնդրէ:
 136. Ռաշն օրը ժամանակը թեթիւ (յաջող) է, ինչ գործ
 որ կ'ուզես ընել՝ (նայէ որ) բարի ըլլայ:
 137. Փերուարդին օրը երգում մ'ընեն և այն օրը մա-
 քուր ոգւոյ յազ(դ) կատարէ որպէսզի աւելի գոհ
 քնան քենէ:
 138. Վահարաւ օրը տան եւ բնակարանի բռնը դիր
 որ շուտ վերջանայ(դ) և ռազմի և ճակատի մտիր
 որ պերոզարար(ե) դառնաս:
 139. Ռամ օրը կին առ և արտ վարէ և զբօսանք ըրէ
 և դատաւարաց առջեւ ել որ պերոզոքեան և յախ-
 տաւորոքեան հասնիս:
 140. Պատ օրը փառարանութիւն ըրէ և նորոգ կար(դ)
 մի պատուանդեր: (է)

ա. Գաւիտ: - բ. Գատ, գատատառն: - գ. بزن

դ. Կառ և փախճան = فرجام

և. Յաղթութիւն = فیروزی - զ. Գործ: - է. Չիտարկել:

141. Դերագեն օրը ինչ գործ որ ունիս ըրէ, կին ա-
ծէ տուն (ամուսնացիր) և հեր և եղունգ վիրաւ
և ձաւնակ զգեցիր:
142. Դեյն օրը ֆնասակար կենդանիներ սպաննէ:
143. Արա օրը ամէն նոր բան գնէ և տուն տար:
144. Աշտատ օրը ձի և եղ և չորքոտանիները զուգա-
ւորէ որ դիւրածին լինին:
145. Երկնից օրը հետու ռաւ գնա որ ողջամբ վերա-
դառնաս:
146. Զեմիատ օրը գեղ մի ընդունիր:
147. Մարասպանդ օրը ձաւնակ աւելցուր, կարէ և հագիր
և կին ան որ սրամիտ և բարի զաւակներ սերին:
148. Անիրան օրը հեր և եղունգ վիրաւ և կին ան որ
անուանի զաւակներ սերին:

Ժ.

149. Երբոր յաջողութիւն ունենաս՝ շատ մի ուրախա-
նար, եթէ ձախորդութիւն պատահի՝ շատ աւելի
մի վշտանար, վասնզի յաջողութեամբ ձախորդութի-
ւամանակ (ալ ունի) և ձախորդութեամբ՝ յաջողութե-
ամբ և բնաւ վերելք չկայ որ շեւ չունենայ իրմէ
տալ, և շեւ՝ որ վերելք չունենայ իրմէ ետքը:
150. Խորտիկոյ որկրաթեոսութեամբ մի ուտեր:
151. Եւ ամէն խորտիկե մի ճաշակեր և վզրկաց կոչուն-
քին և խնճոյքին շոտ շոտ մի յաճախեր որ չը
նեղուիս:

152. Զորս բան կայ որովք մարդ դժուրանոքեամբ
իւր անձին կը ֆնասէ. 1. բռնութիւն ընել. 2. մե-
ծամիտ ազգատ (լինելով) ուրիշի հետ նուարդի(ա)
ելլել. 3. չարահետ(բ) ծերը մանկամարդ կնոջ հետ
ամուսնանալ. 4. երիտասարդ՝ պառաւի հետ ա-
մուսնանալ:
153. Մարդ բարեկամը բարեմտութենէն՝ խոնկանոքե-
նեն և բարի համբաւէն պէտք է ճանչնայ:
154. Եւ քեզ ասեմ, որդեակ իմ, որ մարդու համար,
բարեաց մէջ, խրատոր քան զամենայն ի վեր է:
155. Անուշակ ուրուան(գ) լինի Ատրպատ — Մեհրաւ-
պանդ որ այս Անդարձը ըրաւ եւ այս Արամանը
տուաւ: Այդոյն եղիցի:

ա. Պայքար:
բ. Զարարարոյ:
գ. Անմահ հոգի:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Այս բառը պահլավ բնագրին մէջ «փեյտակ» կամ փակ* ա ով «փայտակ» կը կարգանք, որ یدا անցած է նոր պարսկերէնի: Փ եւ Հ (և թաւ ֆ) ձայներուն յաճախ իրերափոխութիւնը առաջի աչաց ունենալով հաւանականութենէ հեռի չթուեցաւ մեզ մեր «յայտ»ն ալ սորա մի յեղազանեալ ձեւը համարիլ, ենթադրութիւն որուն ոյժ կուտայ այն միւս یدا ձեւն ալ որ կը գտնուի նոր պարսկերէնի մէջ և որ անցման միջին եզրը կուտայ գրեթէ:
2. Բնագրին մէջ «թանիկ-զատ» է = մարմնածին: «Զատ»ը մեր մէջ այս նշանակութեամբ առանձին գործածուած չէ, այլ գեղեցիկ բարդութիւններ տուած է, ինչպէս պաշապատ, հաշապատ որոյ հետեղութեամբ ըսինք իշապատ:
3. Այս «ազատան» կամ «ավատան» բառը, երեւի, հայերէնէ զատ ուրիշ ոչ մէկ հնդեւեր. ճիւղին մէջ պահուած է որով և պահլաւի մէջ ալ անորոշ մնացած է իմաստը, ըստ որում մեր փարսի առաջ-

* Զէնդի և Փէհլէվի մէջ ա ձայնը կամ շատ երկար և բաց է â ի նման, կամ փակ և սեղմ ինչպէս պարզ a աւելի è ի և մանաւանդ é ի հակելով զոր անձիշդ չլինիր մեր՝ երբեմն է ով և երբեմն է ով տառափոխելը: Զէնդը երկուքին համար ալ ուրոյն և ուրիշ նշանագիրներ ունի:

նորդ խօտաեարը ինքն ալ իւր ستایش (գոհու-
թիւն) թարգմանութենէն գոհ չմնալով կը յաւելու
ի լուսանցս թէ «այս բառին ծագումը յայտնի չէ»:
Եթէ մեր գիտնական բարեկամը հայերէն իմա-
նար, ուրախութեամբ պիտի տեսնէր անշուշտ թէ
հայերէնի մէջ թէ բուն բառը գոյութիւն ունի և
թէ նշանակութիւնը ճիշդ և որոշ է եւ գործած-
ուած տեղոյն միակ յարմարը, «գիմել և ապա-
ւինել առ Աստուած»:

De Harlez — “il fit un vœu à dieu,, խօսքին բեր-
մունքին կը հետևի աւելի քան թէ բառին տի-
րական իմաստին:

Իսկ փեշութան փարսի թարգմանիչը “prayed to
god,, ըսելով իմաստին իմաստը կուտայ, ոչ բուն
իմաստը:

4. Այս հատուածը Prof. De Harlez կ'իմանայ.

“Alors par reconnaissance et dévotion envers Zara-
thustra Spitama,,.

Մենք փեշութանին թարգմանութիւնը աւելի հա-
րազատ կը գտնենք որ է.

“As the nature of this boy was as good as that of
Zarhust Spitman,,.

Քանզի թէ մեր և թէ փեշութանին հետեւած ու-
րինակները միապէս ունին

«Այիւն դրոշատ հիւմիհ ի Զարդուշտ Սփիտաման»
զոր մեր փ. թ. ը* կը հանէ.

* Փարսի թարգմանիչը:

از درست خمی زرشت سپستان

(2. Ս. ի ուղղաբարոյութիւնը ունենալուն պատճառաւ) որ ճիշդ մեր տուած խմատն է: Հոս պիտի առարկուի թէ, երբ ծնաւ տղան, երբ հասկցուեցաւ բարքը բնութիւնը որ անոր համեմատ անուն տրուած լինի. և թերեւ այս առարկութեամբ է որ Բելթ գիտնականը այս դարձուածը տուեր է իւր թարգմանութեան: Այլ սակայն գիտնալու է որ երկայն ժամանակամիջոցի անցում կամ լուծիւն մը կայ հոս ընդ մէջ ծըննդեան եւ արքնութեան զոր այն ժամանակի ընթերցողները կրնային դիւրաւ ըմբռնել եւ իմանալ, գիտնալով ազգային վաղնջենի սովորութիւնը: Քանզի նախնի Պարսից մէջ, ինչպէս առհասարակ արեւելեայ վէպերէ ալ կ'ուսանինք, անուանակոչութիւնը այնքան մեծ կարեւորութիւն ունէր որ չէին երբէք կանխեր, ի տղայ տիոց, որոշում մը տալու, այլ կ'ապասէին որ մանուկն աճի զարգանայ և յայնժամ կ'ընտրէին անուն մը, սովորաբար այն երկնային անուններէն զորս կըրելը այն երկնային էակներու պաշտպանութեան տակ գտնուիլ կը նշանակէր: Մեծ ուշադրութիւն և ընտրողութիւն կը պահանջէր այս գործողութիւնը. մանկան բարքը՝ միտումները՝ ներկայն և ապագայն նկատողութեան կ'առնուէր և ըստ այնրմ պաշտպանողական զօրութեանց մէջ յարմարագոյնը կը փնտռուէր: Շատ անգամ ալ բուն

անունը թաքուն կը պահուէր, ինչպէս կ'աւանդէ Ֆիրդուսին, հակառակ ազդեցութիւններէ պահպանելու համար մանուկը: Հետագայ հատուածին մէջ զոյգ ընդ անուանակոչութեան, ի խրատ եւ ի հրահանգ կոչուին ալ աներկբայապէս կը ցուցնէ թէ ի չափ հասած էր մանուկը:

5. Գիտենք որ «Համոզեմ»ը «ուսուցանեմ»ի մոտք շատ խորթ պիտի թուի, բայց, ինչպէս որ կանխեցինք ըսել, մենք այս նրբութեանց կապուելու միտք չունինք, մեր նպատակն է պարսիկ բառին դիմացը նոյն և համազօր հայ բառը հանել, հոգ չէ թէ մի քիչ փոփոխութիւն կրած լինի, թէ ձայնի թէ ձևի և թէ նշանակութեան մէջ:

6. Այս բարդութեանց մէջ «անդաճեմ» կամ «ընդաճեմ» բառն է որ պարսկին انديش ին կը պատասխանէ, թէև բարդութիւն տուած չէ մեր մէջ:

«Բարենդաճը» պահլաւի մէջ کرفت انديش է որ հայեցեալ՝ «կրպականդաճ» պէտք է գայ, «բարեխորհուրդի նշանակութեամբ. բայց սոյն մոտք կրպակ կամ քրպակ եզր մը չունինք մենք հայերէնի մէջ, թէպէտև բարեյիշատակ Միքայէլ փաշա ֆորթուքալ նոյնը տեսնել կարծեց եղիշէի «քրտիկար»ին մէջ որ ըստ մեզ «քրտար» ուղղելի է ինչպէս ժամանակին ցուցցած ենք Բազմավէպին մէջ:

Իսկ երկրորդ բարդութեան մէջ երևցած «փա-

սը» պարզապէս ամենուն գիտցած *كانه* ն է որ մեր մէջ ալ հնագոյն ձեռն պահած է և միշտ մեղք նշանակութեամբ կը գործածուի:

7. Պարսիկ *زیست*, *زند* և *زی* արմատներուն պատասխանողը «կե» և «կենդ» է մեր մէջ, յորոց կեանք և կենդանի, կային: Այս մասնաւորութիւնը ցայտեցընելու համար է որ «կեամ» գրաբար ձեռն գործածեցինք փոխանակ «ապրիմ»-ի որ սովորական բառն է այստեղ:

8. Պահալ բնագիրն է «վայեչնիկ» որ մերկացեալ՝ «ավայեչն» կուգայ և որ «վայեստ, պայեստ, վայետ, պայետ» ձևերու ծնունդ կուտայ նոր պարսկերէնի մէջ: Չենք կարծեր թէ մեր «վայելը» տակէ տարբեր ծագում մ'ունեցած լինի: Մոյն բնութանի մի ուրիշ անդամները լինել կը կարծենք նաև մեր «պէտ» (նախնագոյն ձև *պաշտ*) և «պատկան» յեղադանութիւնները որոնց համար այլուր: 9. Այս համարը գաղղերէն և անգղերէն թարգմանութեանց մէջ բոլորովին տարբեր արւած է: Յիրաւի, հառեղը, անցեալի միայն սեփականելով խօսքը, կ'ըսէ.

“A cause de ce qui n'est point arrivé n'aie ni peine, ni chagrin,,
և *փեշուման*.

“For things that cannot be obtained (by thee) show no sorrow or grief.,,
Այսինքն

«Այն բանը որ ձեռք չես կրնար բերել, ա-
նոր համար մի տրտմիր և գանգատիր»:

Շատ տարօրինակ է այս զանազանութիւնը: Մեր օրինակը սակայն տարակոյս բնաւ չվերցնենք մեր հասկացողութեան ճշգրտութեանը մասին որում և փարսի թարգմանութիւնը կ'երաշխաւորէ՝ ունենալով

انچه گذشته فراموش کن و آنچه نیامده است بیش و یتار مبر

Փեշումանի հետևած օրինակն ալ աչքի առջև ունինք յորում ուրիշ տարբերութիւն չենք նկատեր բաց ի այն որ, մինչ մերը հաստատական կը յօրինէ բանը, առաջին պարբերութեան մէջ, նորայն «մի» արգիլական մ'աւելցնելով հակառակին կը փոխէ իմաստը, և կըսէ «Անցեալը մի մոռնար»: Մնացած մասը բոլորովին համաձայն է:

10. Բնագրին մէջ «վատահ»-ի երկու ձևեր գործածուած է «վատար» և «վատախան», այն է «վատահ» որ տեղի կուտայ կարծելու թէ «վատահը» «վատար» ձևէ մըն ալ անցած է որ մեր մէջ չկայ, գոնէ այս ձևով, այլ ունինք «վէս», «վեսար (վրսեր)», «վեսամ (վեսմ)» որ նոյն իմաստներու շուրջը կը յաժին, որոնցմէ «վէս»ը մեղ բուն նպատակալարմարը թուեցաւ «վատահ»-ին հետ լծորդելու:

11. Պէ՛շ. «ավսպար» և (վ=պ) «ապսպար» որոյ բայն «ապսպարիլոէն» որ նոր պարսկերէնի մէջ տուած է *سپردن* և *سپارش* և որ անայլալ մնացած է նաև

մեր մէջ սարսափաւ ձեռն տակ, միայն թէ նշանա-
կութեան մի թեթեւ այլազանութիւն կայ. յաւն-
նուիլ եւնքարկուիլ առումները որ հոս տիրող են՝
մեր մէջ գործածական չեն, կամ դադրած են
լինելէ:

Գաղղերէնը՝ բնագրին սեմական «նէփշմէն» (անձ)
բառին «յարեւոյժ» կը թանձրացնէ իմաստը, ըսելով
“Ne livre pas ton corps en servitude..”

نفس ով գիտենք որ անպատճառ մարմին չհա-
կըցուիր արեւելեայ մէջ, այլ հոգի եւ մարմին,
մարդ, ինքնութիւն, աւնձ, ինչպէս գեղեցկապէս
ունի մեր լեզուն:

Փեշութանը լակոնաբար ըսած է

“Do not submit to.. (մի ենթարկուիր):

12. «Ցատում»-ը կը դնենք խելում կամ ձեռն ի հանդէպ,
ցաւս արմատով: Առարկուի թերեւ թէ իսկ և ց
կարի տարասեռ են լծորդ նկատուելու համար:
Բայց ասոր նման օրինակներ այնչափ շատ են
լեզուին մէջ, ինչպէս «խտոյ ուրիշ աշխատութեան
մը մէջ պիտի ցուցնենք, որ, մեզ համար կա-
կածելու բնաւ տեղի չկայ:

13. Գաղղերէնը աւերադրութիւն մը կընէ հոս.
“De tout ce que tu entends et vois..”

14. Գաղղերէնը դարձեալ կը հեռանայ մեզմէ՝ աճեց-
նելով խօսքը.

“Ta femme, ta descendance, tes concitoyens
et ta propre personne..”

15. Այս բառը որ այժմ պահլաւի մէջ «պատխան» կը
կարդանք, աւելի հին և բարձր ձև մը կենթադ-
րէ, պահպանութեամբ տ ի, ինչպէս է մեր բա-
ռին մէջ: Հիւպշմանը իրաւամբ patisa(h)uvan, pat-
saxan ձևերը կուտայ իբրև նախատիպ ձևեր,
և հեռի չէ արդարեւ որ, իբրև վերջին եզր սեղ-
ման, ունենանք pat (պատ) որ կը մեղմանայ ի
پاى և پا մէկ կողմէն, և ի سخن միւս կողմէն, ի-
բըր ոտն կամ հետեւորդ մասն խօսքի յորմէ եւ
նոր ձևն پاى : Այս դէպքին մէջ տ ը պահուած
է մեր մէջ. կան ուրիշ դէպքեր ալ ուր մեղմա-
ցած , ով կը ներկայանայ, ինչպէս, նոյն համա-
րին մէջ, «պայման» (پيمان) որ պահլաւին մէջ
«պատման» է:

16. Նոր լեզուները թարգմանութեան ինչ ինչ պարա-
գաներուն մէջ շատ խեղճ են: Բարդութեանց եւ
ածանցմանց գերաստիճան ընդունակութիւնը՝ հին
լեզուներուն և ի մասնաւորի մերինին, մի այնպի-
սի անհամեմատ գերազանցութիւն տուած է որ
ամենէն ընդարձակ՝ ցրիւ և տարածուն իմաստնե-
րն ալ մի ամենապարզ՝ կոկ և կուռ ձեռն տակ
մարթ է ամփոփել, ինչպէս հոս այս «գժակն»
ասացուածը զոր պահլաւ دڭ چڭ և հետեւորդ-
ութեամբ կազմեցինք և որոյ համար գաղղ. թարգ-
մանիչը կ'ստիպուի “au mauvais œil,, ի պէս եր-
կար բացատրութեան դիմել:

17. «Պատուհաս» և «պատիժ» բառերուն համար տե՛ս կարնամակ եր. 48: Այս տեղ ալ գղղ. թարգմանութիւնը մերինէն երանգով կը տարբերի ըսելով.

“Ne sois pas avide d'exercer des représailles (des châtiments) contre les hommes.,,

որ պարզապէս «պատժել մի սիրեր», կամ «պատժելու կողմը շատ մի գնար» ըսել է. մինչդեռ մեր ընթերցուածը պատժելը չարդիւներ, այլ անձնական հաշիւներ (ոխ, քէն, ևայլն) չխառնել կը պատուիրէ արգարութեան գործի մէջ:

18. Այս համարը բաւական մութ է «ուրուն» կամ «ուրուն» բառին պատճառաւ որ թէ՛ ոգի կը նըշանակէ, թէ՛ անձ (կարնամակ եր. 70 և 133), թէ՛ շարժում և թէ՛ ակումբ՝ ժողով: Հոս հաւանական իմաստը հոգի կը թուի, սակայն եւ այս մասին անհամաձայնութիւն կը տիրէ թարգմանչաց մէջ: Գաղղիականը կը գնէ.

“Ne commets point d'acte nuisible à une âme.,, և ի ծանօթութեան լուսարանելով

“Ne commets d'hostilité contre âme.,, փելութան, ըստ Հառլէզի.

“Ne combats pas contre (ton) âme.,, իսկ մեր փարսի թարգմանիչը. «Հոգւոյ մէջ պայքար մի մղեր»

اندر روان پیکار مکن

Վասն որոյ, n2p2n2 = հոգի առամբ, մենք ալ անու-

րոշաբար «Հոգւոյ հետ պայքար մի մղեր» ըսինք:

19. Պահլավի մէջ խո = բարի, և հեմ կամ Հիյմ = բարք, բարոյք, որով խո-հեմ = բարեբարոյ (եր. 1. Ծան.):
20. Այս համարին վրայ ալ տարաձայնութիւն կայ: Փելութանը կըսէ.

“To prevent your meeting with heavy disaster war, be in great dread of revengeful persons and, if you can, avoid them.,,

Պատերազմի մէջ մեծամեծ աղետից առաջին առնելու համար մեծապէս զգուշացիր քինախնդիր մարդոցմէ, և եթէ կրնաս, հեռի կաց անոնցմէ: Մեր փ. թ. ը կը գնէ.

به نبرد بارکران بر تو نباشد بسیار ترس

Այսչափ զանազանութիւն չկրնար ուրիշ կերպ մեկնուել, բայց եթէ ընթերցուածս տարբերութեամբ: «Պատերազմ» բառը սակայն երկուքին մէջ ալ այնպէս կարգացուեր և նոյն իմաստով առնուեր է, մինչ գաղղերէնը կը տարաձայնի:

“Du poids lourd d'une malédiction (injuste) prononcée contre toi n'aie point grande crainte.,,

կամ այն է որ պահլաւ գրչութեան յոռութեան եւ նմանակազմութեան պատճառաւ շփոթուեր է իմաստը և կամ թէ բառը խանդարեալ էր իւր օրինակին մէջ, ունենալով ۲۱۰ փոխանակ ۲۱۰ ի, ուր ինչպէս կը տեսնուի, նշանակեցի մը հազիւ նշմարելի տարբերութիւն միայն կայ:

Մեր խօսակարին տուածն ալ զերծ չէ երկդի-
մութենէ, քանզի այսպէս ալ կրնայ հասկցուիլ թէ
«պատերազմի մէջ չափազանց երկիրը քեզ ծա-
նըր բեռ չլինի».

Մեր խմացումը մեզ ամենէն բանաւոր և համոզ-
կեր երեցաւ:

21. Սխալմամբ գրուած են. ծանօթութիւն չունին:
22.

23. Բնագրին سو کند خوردن Ը որ արեւելեայց յատուկ
աստութիւններէ մին է, ինչպէս առ մեզ գասն ըմպեմ
և աճ. عند ایچو ڪ هայն, երեւի, տարօրինակ ըմ-
բռնումներու տեղի տուեր է, ինչպէս կը հաւա-
տէ հառչէլ.

“Les termes pehlévis correspondent au persan
sôkand khordan que l'on a voulu traduire:
manger le sokand, en donnant à ce mot le sens
de safran: et l'on se base sur le mot khôr-
dan, manger. Mais khordan s'emploie très-sou-
vent avec le seul sens de “subir., et “faire.,
comme kardan. Le sens beaucoup plus natu-
rel est: subir l'épreuve de l'eau bouillante.,,

24. Այս համարն ալ չատ մութ է և ընթերցուածոց
մէջ երեւի, մեծ տարբերութիւններ կան.
De Harlez Ը կ'ըսէ

“Quand tu désires t'établir maître de maison em-
ploie comme intermédiaire un proche, homme
d'autorité (de valeur).

Եւ փեշութան՝ զոր թարգմանաբար կը յիշէ
հառչէլ.

“Quand tu veux marier une femme, emploie com-
me entremetteur . . . et fais lui faire la demande.,,

և թարգմանիչը կը յաւելու փակագծի մէջ.

[ce qui n'est pas].

Եթէ ուրիշ variante ներ չկան խօսքին մէջ,
քար գայթակղութեանը ԳԸԸ (հուզինակ) բա-
ռը կը ներկայանայ զոր هز Ը հանէ մեր
փ. թ. Ը և ինչք՝ ստացուածք՝ հարստութիւն կը
թարգմանէ, ծանօթաբանելով միանգամայն որ
մի քանի օրինակաց մէջ «ընտրեալ», «արգոյ»
խմաստով առնուած է:

Պիւհհանը որ գտնուած պարսկերէն բառագրոյ
մէջ ամենէն ճիշդ և վստահելին է, յետ յայլ ե-
այլ գէմս չըջեւոյ զբառդ, կը յաւելու, «կնոջ ապ-
րուստը ապահովող միջոցներ», այսինքն ինչք՝
գոյք՝ հասոյթ՝ վաստակ, վերջապէս ինչ որ ըն-
տանեաց ապրուստը և բարեկեցութիւնը կ'ապա-
հովէ:

Գիտուած տեղւոյն նայելով՝ իմաստի այս գերա-
զանցապէս յարմարութեան և բնականութեան առ-
ջև մեզ այլ ևս աւելորդ թուեցաւ ուրիշ օտարոտի
առումներու յարիլ յամելը: Ամուսնանալ, տուն
տեղ, կամ ըստ բնագրին՝ տանտէր (کدخد)

լինել ուզողի մը համար, բնական է որ աւէն
բանէ առաջ մտածուելիքը ապրուստի ճամբան
չիտկելն է:

ինքն արժանահաւատ և վստահելի: Իրաւ է, մեր մէջ, որչափ գիտենք, այս վերջին մասը մարդու համար գործածուած չէ, կամ եթէ է ալ՝ խափանուած է, սակայն ասիկա արդեւէ մը չէ, բաւական է որ բազմ գոյութիւն ունի, առումներու պէսպիսութիւնները ժամանակի գործ են:

30. Օրինակները հոս բոլորովին անհամաձայն կ'երեւին, քանզի Գլղ. Ը կը զնէ.

“Ne te loue pas toi-même, mais sois porté aux bonnes actions,,.

մեր բնագիրը, փոխանակելով սեմական բառերը պ. ով

خويشترا مستا که فرارون کنشن هستی
զոր փ. թ. Ը աւելի մեկնաբանելով կ'ըսէ.

از نيك کرداری خود تعريف مکن
այսինքն «բարեգործութիւնդ մի գովաբաներ»,
իմաստ որ շատ պարզ և բնական է:

31. Բնագիրն է «հուփարման» (هو فرمان) 'ի հոռ (բարի) և փար կամ փրաման (հրաման) է բարդեալ որ կը նշանակէ բարի եւ արդար բաներու հրաման տուող:

Այս տեղ ալ Գլղ. Ը կը զատուի մեզմէ՝ ըսելով.

“Sois obéissant aux préceptes et tu auras un heureux sort,,.

Դաստուր փեշութանը սակայն ճիշդ մեր իմացուածով կ'առնէ.

“Give good orders (to all) that your recompense be good,,.

32. Գաղղերէն

“Sois d'accord (avec les autres) et tu seras béni,,.

փ. թ. Ը

يکانه باش که واوریکان شوی

Փեշութանը մեզ աւելի կը մօտենայ ըսելով

“be consistent in your thoughts,,.

33. Բնագիրն «աաստ-գուբիշն»ը զոր մեր լեզուն քաջաբար հանեց «աաստսհուն»ով որ խսկ եւ ճիշդ բառն է, բայց ի «ուզգախօս»է բնաւ ուրիշ թարգմանութիւն չվերցնել, ուստի կը տկարանայ գաղղերէնին juste Ը, մինչ անգղերէն truthful Ը աւելի յարմարագոյն է:

32. Կազմեալ ի տարերացի խօհօհօհ (բարի) եւ սրուպհօհօհօհօհօհօհ (անուն, համբաւ), որով խոսքովը կը լինի բարիանուն, բարեհամբաւ: Մեր խօստեարը անճահաբար هسرب մը կըստեղծէ, անտեսելով առձեռն պատրաստ خسرو Ը:

35. Հարձ ու փորձ արմատները, ինչպէս ուրիշ առթիւ պիտի տեսնենք, մի և նոյն պ. արմատի տարբեր ձևերն են: Այս տեսակ յեղանակութեանց օրինակներ խիստ շատ ունինք:

36. Բն. کرشمان (Տես կարնամակ եր. 110):

37. Այստեղ ալ հայերէնը իւր գերազանցութեամբ կը փայլի ուրիշներուն վրայ, քանզի մինչդեռ անոնք թարգմանելու հարկին մէջ են առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ, հայը բուն բնագիրը կ'արտագրէ անթերի և անայլայլ հայնութեամբ ܐܝܬܐ = ավելնոհար որ և ավելնոհար:
38. Գղղ. "rendre hommage", ը մեծարանքի և յարգանքի մի ընդհանուր բացատրութիւն է որ մասնաւորապէս այս կամ այն տարազին չակնարկելը, մինչդեռ հոս գլուխ և մէջք թեքելու արեւելեան սովորութեան մը կ'ակնարկուի, ինչպէս յայտնի է նաև հետագայ «քամակդ չկտորի» ասութենէն:
39. Կարի յանդգնութիւն պիտի թուի անշուշտ մեր «հանգամանք»ը հոս «ակումբ»ի տեղ առնելնիս, Բայց «հանգամանք»(ը)ը ուրիշ ծագում չունի. ծայրի եկամուտ յոքնականակերտ քն ալ կը ցուցնէ որ բառը իսկապէս պհլ. անձամբ կամ աւելի հնով անգլանսն է: Իմաստներու հեռանալ և տարբերիլը ժամանակի պարագանքի տեսակէտէն ալ արդիւնք է եւ արդէն, եթէ մանր միտ դրուի, Առձեռն Բառարանի տուած «դարագայք, քննութիւն» և այլն նշանակութեանց մէջ խորհուրդ և խորհրդակցութիւն գալափարը գտնել գծուար չէ:
40. Գղղ. ը տարբեր կը կարգայ այս համարը և կ'ըսէ. "Car l'homme qui se conduit (vit) ainsi à l'égard de son père et sa mère,... և քիչ մը վարը. "Celui qui n'est point bon vis-à-vis de son père et de sa mère,...

- Փեշութանն ալ մեր իմացած կերպով առած է և մեր բնագիրը շատ յստակ է այս մասին, դնելով ܐܝܬܐ բառ մը որ «կ'ապրին, կենդանի են» կը նշանակէ, որով տարակոյսի տեղի չմնար թէ խոսքը հօր մօր կենդանի լինել չլինելուն վրայ է, ինչպէս որ այրի եւ անպաշտպան կնոջ օրինակն ալ զայս կը հաստատէ:
41. Այս «թշնամանք» բառին առթիւ դիտել կուտանք որ մեր «թշնամի»ն որ «թշնամանք»ի պէս «թշնամ» արմատէ բղխածի երևոյթ ունի, տարբեր ծագում ունենալ կը թուի մեզ ܕܫܡܢ ը աւելի յարմար կը տեսնենք լծորդելու անոր.
- թշ նամ(անք) = ܕܫܢܐܡ , (ܕܫ = դժ, ܬܒ, ܢܡ = անուն)
- թշ նամ(ի) = ܕܫܢܡܢ , (ܢܡ = ման = մարդ):
- Գծուարութիւնը միայն մասն ին նստմ եղած ըլլալն է տեղափոխութեամբ տառից որ սակայն ոչ անսովոր է եւ ոչ հազուադէպ: Այս վերլուծութեամբ միայն կը մեկնուին կատարելապէս իմաստի զանազանութիւնները:
42. Մասնաւոր ոճ մը (idiotisme) որով բոլոր կենդանիները կ'ակնարկուին ջրային և ցամաքային, ջրայնոց ձուկը եւ ցամաքայնոց թռչունները նշանակաւորելով, ըսելու համար թէ չորերու քով թացերն ալ կ'այրին, ըստ այնմ թէ,
- آتش اندر بیشه چون افتد نه ترماند نه خشک

43. Գրղ. ին մէջ դէմքերու տարբերութիւն մը կը տեսնուի.

44. Այս «նենգն» ալ այն բառերէն է որ թէն լծակից
և զուգակից պարսկերէնին, սակայն հեռացեր են
անկէ նշանակութեան կրած փոփոխութեամբը:
Յիրաւի ننگ Ը կը նշանակէ պարսկերէնի մէջ
ամօթ՝ խիստ՝ շառագոռնանք, իսկ հայերէնի մէջ՝
դաւ, խարդաւանանք, մեքենայութիւն, բոլորն ալ
անշուշտ արարքներ որոնց համար կարելի չէ չ'ա-
մաչել չխաբիլ: Ս'ին գործողութեան տգեղութիւ-
նը, միւսն անոր հետեանք ամօթը կ'արտայայտեն:

45. Հայերէնի քաջութեան մի

“ayant l'œil brillant (de joie).

Կանգնաչափ բացատրութեան գիմեւ կը պարտաւորի:

46. Նոյն կարգէ է նաեւ այս «մարթով»ը զոր տալու համար՝ գղղ. Ը շրջաբանական դարձուածներու կը հարկադրուի.

“Si même tu connais bien de nombreuses formules
incantatoires contre les serpents,,

47. Այս համարին վերջը և յաջորդին սկիզբը կը պակսին մեր օրինակին մէջ և այս համարէն ալ կը դադարի մեր զուգընթացութիւնը գզգ. ին հետ որ 31 համար ևս կը դնէ, ինչպէս և մերը՝ 42, այլ տարբեր իրարմէ: Աս ալ կը ցուցնէ որ օրինակաց մէջ մեծ խանգարումներ և ձեռնմխութիւնք եղած են:

48. ՊՆԼ. ՁԵՐ Ը զոր նպ. ի մէջ ԴՆԻ և ԴՆԻ կը
տեսնենք, մեր մէջ «նուարդ» ձեռք կը ներկայանայ
և յատուկ անուն իսկ եղած: Եղական երևոյթ մը
չէ այս, քանզի այն հին շրջաններու բոլոր յա-
տուկ անունները, ինչպէս Հիւլիմանը լուսաբա-
նեց մի քանին, արիական ծագում ունին և իմաստ
կը պարունակեն. որպէս են. Տրդատ Դ Դ

Խհհհհհ بهرام وهرام , վահրամ , مهرداد

ԿԼԻ: ֆրի ֆարուիս Երնակ ֆրնակ ֆառնակ Խսրու

49. Սոյն բառը պհլ. ի մէջ տարածուն և սեմախառն է (գառուան — բաւան — մաթուր) զոր ք. ۛ دى կը հանէ փ. թ. ք: հայը

دی = ۲۵۰ = ۲۵۰ = ۲۵۰

ըրած է, սահելով «մհր»ին հին Mithr ձևը որ
և յոյն Դեմետրիոսին մէջ կը տեսնուի:

467.2

ՎՐԻՊԱԿՔ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
8	15	Դժակն ¹³	Դժակն ¹⁶
33	24	աւէն	ամէն
34	2	ըսէր.	ըսէր.
"	22	բացատրութեամբ	բացայայտութեամբ
35	24	نكرشن ۛ كرستن	առաջին բառը երկրորդին տեղը պիտի լինի.
37	1	كرشان (վարէն)	کرشان

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

11-10-1917

Wag.

dp.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0147861

